

ਅਵਨੀਸ਼ ਇੰਗਨ ਜੇ.

ਅਮਨਦੀਪ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ

ਬਨਾਮ

ਸੰਪਤ ਅਤੇ ਹੋਰ - ਉੱਤਰਦਾਤਾ

2017 ਦਾ FAO ਨੰ.7008

07 ਮਈ, 2019

A. ਮੋਟਰ ਵਹੀਕਲ ਐਕਟ, 1988—S.166—ਘਰ ਦੀ ਕਾਲਪਨਿਕ ਆਮਦਨ ਪਤਨੀ ਦੀ ਮੌਤ—ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ—ਕਲਪਨਾਤਮਕ ਆਮਦਨ ਤੋਂ ਸਵੈ-ਖਰਚਿਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਕਟੌਤੀ ਨਹੀਂ।

ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ, ਹਾਦਸੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਉਮਰ ਮਹਿਜ਼ 22 ਸਾਲ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਡੇਢ ਸਾਲ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ, ਦੁਰਘਟਨਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਉਜਰਤ ਦਾ ਸੁਰਾਗ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਕਾਲਪਨਿਕ ਆਮਦਨ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। 8000 ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਲਪਨਿਕ ਆਮਦਨ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਵੈ-ਖਰਚਿਆਂ ਲਈ ਕੋਈ ਕਟੌਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ।

(ਪੈਰਾ ੯)

B. ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਦੇ ਖਰਚੇ ਅਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਹੱਕਦਾਰ-ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਕੰਸੋਰਟੀਅਮ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ।

ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਮਾਤਰਾ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਪਰਿਵਾਰਗਤ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਅਧੀਨ ਰਕਮਾਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਸ਼ੂਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਿਟਡ ਬਨਾਮ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਪ੍ਰਣਯ ਸੇਠੀ ਅਤੇ ਹੋਰ AIR 2017 SC 5157। ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਅੰਤਿਮ-ਸੰਸਕਾਰ ਦੇ ਖਰਚੇ ਅਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ 15,000 ਰੁਪਏ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। 40,000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਹੋਰ ਰਕਮ ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਕੰਸੋਰਟੀਅਮ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(ਪੈਰਾ 10)

C. ਪੂਰਵ-ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਵਿਆਜ ਦੀ ਉੱਚ ਦਰ—ਨਹੀਂ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 171 ਅਧੀਨ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ।

ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਰਤ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਪਿਛਲਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਉੱਚੀ ਵਿਆਜ ਦਰ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

(ਪੈਰਾ 15)

ਯੋਗੇਸ਼ ਗੁਪਤਾ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ।

ਪੁਨੀਤ ਜੈਨ, ਐਡਵੋਕੇਟ

ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰ.3 ਲਈ।

ਅਵਨੀਸ਼ ਇੰਗਨ, ਜੇ ਜੁਬਾਨੀ

(1) ਮੋਟਰ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਕਲੇਮ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ, ਮੋਹਾਲੀ (ਸੰਖੇਪ 'ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ' ਲਈ) ਦੁਆਰਾ ਐਮ. ਐ. ਸੀ. ਟੀ. ਕੇਸ ਨੰਬਰ 206, ਮਿਤੀ 20.10.2016 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ 02.05.2017 ਦੇ ਅਵਾਰਡ ਨੂੰ ਸੁਨੀਤਾ @ ਸੁਨੀਤਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੋਟਰ ਵਹੀਕਲ ਐਕਟ, 1988 ਦੀ ਧਾਰਾ 166 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ (ਸੰਖੇਪ 'ਐਕਟ' ਲਈ) ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਤੀ ਅਤੇ ਨਾਬਾਲਗ ਪੁੱਤਰ ਹਨ।

(2) ਟਰੈਕਟਰ/ਟਰਾਲੀ ਬੇਅਰਿੰਗ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੰਬਰ ਐਚਆਰ-59-ਸੀ-1851 ਦੇ ਡਰਾਈਵਰ, ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ (ਜਿਵੇਂ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਇੰਡੀਆ ਇੰਜ਼ੂਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਿਟਿਡ) ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 3.

(3) ਹਾਦਸੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਵਾਦਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। 29.09.2016 ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੋਟਰ ਵਾਹਨ ਹਾਦਸਾ ਵਾਪਰਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਹਾਦਸੇ ਵਿੱਚ ਸੁਨੀਤਾ ਉਰਫ ਸੁਨੀਤਾ ਦੇਵੀ ਦੀ ਜਾਨ ਚਲੀ ਗਈ। ਐਫਆਈਆਰ ਨੰਬਰ 509, ਮਿਤੀ 29.09.2016 ਨੂੰ ਥਾਣਾ ਸਦਰ, ਫਤਿਹਾਬਾਦ ਵਿਖੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(4) ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 166 ਤਹਿਤ ਦਾਅਵਾ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਦਸਾ ਦੁਰਘਟਨਾ ਅਤੇ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ਵਾਹਨ ਚਲਾਉਣ ਕਾਰਨ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ। ਅਪੈਰਾਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਾਹਨ ਦੇ ਡਰਾਈਵਰ, ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

(5) ਕਲੇਮ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਉਮਰ 22 ਸਾਲ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਟੇਲਰਿੰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਕਮਾਈ ਰੁਪਏ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 10,000/- ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ। ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਕਿੱਤੇ ਅਤੇ ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਘਰੇਲੂ ਔਰਤ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਮਾਸਿਕ ਕਮਾਈ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ। 5000/-; ਅਤੇ '18' ਦਾ ਗੁਣਕ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਰੁ. 12,05,000/- ਨਾਲ 6% ਸਲਾਨਾ ਵਿਆਜ ਦੇ ਨਾਲ ਜੇਕਰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ 9% ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ। ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਰੁਪਏ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਕੰਸੋਰਟੀਅਮ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ 1,00,000/- ਅਤੇ ਰੁ. ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਦੇ ਖਰਚੇ ਲਈ 25,000/-।

(6) ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਲਪਨਿਕ ਆਮਦਨ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਘਰੇਲੂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਟੇਲਰਿੰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਸ਼ਰਤੀਆ ਵਿਆਜ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

(7) ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਕਿੱਤੇ ਅਤੇ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਦੀ ਪਤਨੀ ਵਾਂਗ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(8) ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਔਰਤ ਦੀ ਉਸਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਮਾਪਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਕੋਲ ਇੱਕ ਮਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਪਤਨੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਹਨ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਵਿੱਤੀ ਲਾਭ ਲਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਉਸਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਉਸਦਾ ਪਿਆਰ, ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਅਤੇ ਦੇਖਭਾਲ ਹੈ ਜੋ ਉਸਨੂੰ 24 ਘੰਟੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। **ਜਤਿੰਦਰ ਖਿਮਸ਼ੰਕਰ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕਾਸਮ ਦਾਉਦ ਕੁੰਭਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ**, ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ:

"ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਵੀ ਕਿ ਜੈਵੰਤੀਬੇਨ ਜਿਤੋਂਦਰ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਕਢਾਈ ਅਤੇ ਟੇਲਰਿੰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਵੈ-ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਘਰੇਲੂ ਔਰਤ ਅਤੇ ਘਰੇਲੂ ਨਿਰਮਾਤਾ ਸੀ। ਘਰ ਦੀ ਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਘਰੇਲੂ ਕੰਮ ਦਾ ਮੁਦਰੀਕਰਨ ਕਰਨਾ ਅੱਖਾ ਹੈ। ਮਾਂ/ਪਤਨੀ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ 24 ਘੰਟੇ ਉਪਲਬਧ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਡਿਊਟੀਆਂ ਕਦੇ ਵੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਤਨੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਯੋਗਦਾਨ ਅਨਮੋਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਪੈਸੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਘਰੇਲੂ ਔਰਤ/ਗ੍ਰਹਿ-ਨਿਰਮਾਤਾ ਘੜੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਘਰੇਲੂ ਨਿਰਮਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਭਰਤਾ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

(9) ਦੁਰਘਟਨਾ ਸਮੇਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਉਮਰ ਮਹਿਜ਼ 22 ਸਾਲ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਡੇਢ ਸਾਲ ਦਾ ਬੇਟਾ ਸੀ, ਦੁਰਘਟਨਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਉਜਰਤ ਦਾ ਸੁਰਾਗ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਕਾਲਪਨਿਕ ਆਮਦਨ 8000/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਹੈ। . ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਲਪਨਿਕ ਆਮਦਨ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਵੈ-ਖਰਚਿਆਂ ਲਈ ਕੋਈ ਕਟੌਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ **ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਬੱਗਾ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ**³, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਘਰੇਲੂ ਪਤਨੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾਤਮਕ ਆਮਦਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਖਰਚਿਆਂ ਲਈ ਕੋਈ ਕਟੌਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। . ਸੰਬੰਧਿਤ ਪੈਰਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"15. ਲਤਾ ਵਧਵਾ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪੈਰਾ) ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਘਰੇਲੂ ਔਰਤ ਦੀ

ਆਮਦਨ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਦੁਰਘਟਨਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਸਦੀ ਉਮਰ 34 ਤੋਂ 59 ਸਾਲ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੀ ਤਾਂ ਘਰੇਲੂ ਔਰਤ ਦੀ ਕਲਪਨਾਤਮਕ ਆਮਦਨ 3,000/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਕੋ ਬੁਝਾਰਤ

ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ 1/3 ਕਟੌਤੀ ਕਾਲਪਨਿਕ ਆਮਦਨ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ? ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਲਤਾ ਵਧਵਾ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪੈਰਾ) ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਐਕਸਟਰੈਕਟ ਕੀਤੇ ਪੈਰੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਘਰੇਲੂ ਔਰਤ ਦੀ ਇੱਕ ਮਾਮੂਲੀ ਕਲਪਨਾਤਮਕ ਆਮਦਨ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਜੋ ਆਮਦਨ ਨਹੀਂ ਕਮਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਬਹੁਪੱਖੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੇਵਾਵਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੇਸ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਘਰੇਲੂ ਔਰਤ ਦੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਬਹੁਪੱਖੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਲਪਨਾਤਮਕ ਆਮਦਨ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਸਾਰੇ ਵਿਆਹ ਸੰਬੰਧੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਭਾਉਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, 1/3 ਦੀ ਕਟੌਤੀ ਉਸਦੀ ਕਾਲਪਨਿਕ ਆਮਦਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ।"

(10) ਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਸ਼ੂਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਿਟਡ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰਣਯ ਸੇਠੀ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ³ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਰੁਪਏ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। 15,000/- ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਦੇ ਖਰਚੇ ਅਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਹਰੇਕ ਲਈ। ਰੁਪਏ ਦੀ ਹੋਰ ਰਕਮ 40,000/- ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਕੰਸੋਰਟੀਅਮ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(11) ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ 18 ਦੇ ਗੁਣਕ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(12) ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਮੁੜ ਗਣਨਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ:

	ਸਿਰ	ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ
(i)	ਮਾਸੀਕ ਆਮਦਨ	8000/- ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ
(ii)	ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ	96000/- ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ
(iii)	ਗੁਣਕ	18 (ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਉਮਰ ਅਨੁਸਾਰ)
(iv)	ਆਮਦਨ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ	96000x18=17,28,000/-
(v)	ਅੰਤਿਮ-ਸੰਸਕਾਰ ਦੇ ਖਰਚੇ	15,000/-
(vi)	ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ	15,000/-
(vii)	ਕੰਸੋਰਟੀਅਮ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ	40,000/-
	ਕੁੱਲ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	17,98,000/-

(13) 02.05.2017 ਦੇ ਅਵਾਰਡ ਨੂੰ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ 12,05,000/- ਦੀ ਰਕਮ ਨੂੰ ਵਧਾ ਕੇ 17,98,000/- ਰੁਪਏ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(14) ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ **ਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਸ਼ੂਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ** ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ **ਕੇਸ਼ਵ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਹੋਰ** ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਯੋਜਿਤ:

“ਹਾਲਾਂਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 110CC (ਨਵੇਂ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 171 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਵਿਆਜ ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਵੇਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਹੱਕ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਜੋਂ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਡਿਫਾਲਟ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਵਿਆਜ ਦਰ ਲਈ ਕੋਈ ਸ਼ਰਤ ਲਗਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਦਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ 'ਤੇ ਸਧਾਰਨ ਵਿਆਜ ਦੇਣ ਲਈ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਵਿੱਚ ਡਿਫਾਲਟ ਲਈ ਪਿਛਾਂਹ-ਖਿੱਚੂ ਵਾਧੇ ਦੀ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 110CC ਜਾਂ ਨਵੇਂ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 171 ਤੋਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਕੱਢੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਵਿੱਚ ਡਿਫਾਲਟ ਲਈ ਵਿਆਜ ਦੇ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਵਾਰਡ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਭੁਗਤਾਨ ਯੋਗ ਵਿਆਜ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਲਪਨਾ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਆਜ ਦੀ ਦਰ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਉੱਚੀ ਵਿਆਜ ਦਰ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੱਕ ਹੀ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ।”

(15) ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਰਤ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਪਿਛਲਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਉੱਚੀ ਵਿਆਜ ਦਰ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

(16) ਦੁਰਘਟਨਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬੈਂਕਾਂ ਦੀ ਵਿਆਜ ਦਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਦਾਅਵਾ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਰਕਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੱਕ 7.5% ਸਲਾਨਾ ਵਿਆਜ ਦੇ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਰਕਮ (ਵਧਾਈ ਗਈ ਰਕਮ ਸਮੇਤ) ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਣਗੇ।

(17) ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ।

(2015) 4 SCC 237

ਤੇਜਿੰਦਰਬੀਰ ਸਿੰਘ
(*Aneesh Jhingan, J.*)

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਗੁਲਜ਼ੋਬਾ